

Nuorten osallisuus
ja vaikuttaminen
kulttuurisessa
nuorisotyössä

Sisältö

1. Esipuhe	3
2. Johdanto	4
3. Nuorten osallisuuden mahdollistaminen kulttuurisen nuorisotyön työmenetelmissä ja työotteessa	11
4. Kulttuurisen nuorisotyön työmuodot	14
5. Vaikuttamiseen oppiminen - osallisuus kasvuprosessin käynnistäjänä	18
6. Lopuksi	20
Lähteet	22
Liite 1. Nonformaali oppiminen	24
Liite 2. Taide- ja kulttuuritoiminta yhteiskunnallisen vaikuttamisen voimavarana	26

Työryhmä
Annikki Anttila
Sinikka Haapanen
Reetta Myyrä
Pekka Mönttinen
Sari Parviainen
Toimittanut Vesa Jaakola

Helsingin kaupungin
nuorisoasiainkeskus
Kevät 2012

ISBN 978-951-9245-14-0

1. Esipuhe

”Olen osa kuviksen toimintaa ja voin vaikuttaa siinä.”

Tämä julkaisu on tehty ennen kaikkea kulttuurisen nuorisotyön ohjaajille selkiyttämään ja yhtenäistämään nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen käsitteiden ymmärrystä jokapäiväisessä työssä. Sen on tarkoitus toimia puheenvuorona ja mielipiteenä vertaiskeskustelussa, ei oppikirjana tai auktoriteettina. Julkaisussa esiin tulevat ajatukset perustuvat ensisijaisesti ohjaajien työssä karttuneisiin kokemuksiin, vaikkakin monien viimeaikoina ilmestyneiden kulttuurikasvatusta koskevien tutkimusten tulokset tukevat niitä voimakkaasti.

Julkaisun taustaorganisaationa vaikuttaa Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskus, jonka toimipaidat ja työmuodot eivät ole kaikille lukijoille tuttuja. Tässä julkaisussa ei kuitenkaan ole mahdollista esitellä kaikkia toimintoja ja pyydämmekin asiasta kiinnostuneita kääntymään nuorisoasiainkeskuksen verkkosivujen puoleen osoitteessa nuoriso.hel.fi.

Verkossa tapahtuva nuorisotyö on kasvamassa yhä tärkeämmäksi osaksi nuorisotyötä, mutta tätä kirjoittaessa siitä on ohjaajilla vielä hyvin vähän kokemuksia (lukuun ottamatta Netarin, Kompassin ja Pelitalon urauurtavaa työtä). Nuoriso-ohjaajat ovat usein yhteydessä nuoriin verkon välityksellä ja joihinkin web-työkaluihin on tutustuttu (mm. eri wiki-alustat, Google Docs, Facebook, Flickr, ja verkossa oleva käsikirjoitustyökalu draamojen kirjoittamiseen). Nuorten kulttuurisia tuotoksia, kuten musiikki- ja tanssinumeroita, kuvia ja lyhytvideoita on jatkuvasti esillä verkossa ja tämä puoltaa verkon ominaisuutta hyvänä nuorten julkisuuskanavana. Varsinaista verkossa tapahtuvaa kulttuurista nuorisotyötä on kuitenkin yhä niin vähän, että sen käsittely on jätetty tämän julkaisun ulkopuolelle. Verkko ei varsinaisesti ole vielä tuonut mitään oleellisesti uutta työmenetelmiin, vaikka sitä yhteydenpito- ja levitysvälineenä käytetäänkin. Vuonna 2011 toimintansa aloittanut verkkonuorisotyön valtakunnallinen kehittämiskeskus (Verke) on kehittämässä myös kulttuurisen nuorisotyön työmuotoja.

Tämän julkaisun on laatinut työryhmä, johon kuuluivat keraamikko Annikki Anttila, teatteri-ilmaisun ohjaaja Reetta Myyrä ja toiminnanjohtaja Pekka Mönttinen. Lisäksi ryhmän toimintaan osallistuivat jaksottaisesti myös keraamikko Sari Parviainen, valtiotieteiden maisteri Annimari Juvonen, teatteri-ilmaisun ohjaaja Veli Pekka Koho, teatteri-ilmaisun ohjaaja Samuli Mäkisalo, kehittämissuunnittelija Vesa Jaakola ja kulttuurisen nuorisotyön toimistopäällikkö Ulla Laurio-Mäkinen. Työryhmän työskentelyä johti kulttuurisuunnittelija Sinikka Haapanen. Annimari Juvosta ja Veli-Pekka Kohoa lukuun ottamatta kaikki ryhmän jäsenet ovat Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen vakinaisia työntekijöitä. Työryhmä kokoontui kahden vuoden ajan kevästä 2010 kevääseen 2012.

Työskentelyn aikana ryhmä haastatteli joitakin toiminnassa mukana olevia nuoria saadakseen selville heidän kokemuksiaan ja käsityksiään osallisuudesta ja sen merkityksestä nuorten elämään. Haastateltujen nuorten joukko oli niin pieni, ettei niiden haastattelujen tuloksena saatu varsinaisesti uutta tietoa eikä niiden perusteella myöskään voitu vetää mitään johtopäätöksiä, mutta nuorten vastaukset tukivat voimakkaasti ohjaajien ennakkokäsitystä osallisuuden tärkeydestä kulttuurisessa nuorisotyössä. Tekstissä esiintyvät sitaatit (ilman viittauskäytäntöä) ovat otteita em. haastatteluista.

Tätä tekstiä työstettäessä työryhmä kutsui kolme henkilöä kommentoimaan sisältöä; kiitämme vuorovaikutussuunnittelija Sanna Koskista, sosiaalialan lehtori Tiina Pusaa ja nuorisotutkija Tomi Kiilakoskea arvokkaista huomioista. Aineiston luettavuuteen liittyvästä palautteesta kiitämme nuoriso-ohjaaja Sanna Kyriopoulosta, toiminnanjohtaja Marko ”Miki” Mielosta, suunnittelija Tuija Heimosta ja projektisuunnittelija Heini Turkiaa.

2. Johdanto

”Demokratiaa vaatineet koulupojat aloittivat Syyrian mielenosoitukset: Kansannousu syttyi graffitista” kertoi Helsingin Sanomien otsikko 10.5.2011. Voiko taiteellisella tai kulttuurisella toiminnalla siis olla näin yhteiskuntaa järjestyttävästi ravistavaa voimaa?

Helsingin kaupungin nuorisoasiainkeskuksen toiminta painottaa nuorten kasvua aktiivisiksi kansalaisiksi. Aktiivisesta kansalaisuudesta¹ on kuitenkin monia määritelmiä ja nuorisoasiainkeskuksen mukaan kansalaisaktiivisuudella tarkoitetaan yksittäisten ihmisten ja ihmisryhmien tavoitteellista toimintaa yhdessä päättämiensä asioiden edistämiseksi. Oikeusministeriön määritelmän mukaan aktiivinen kansalaisuus korostaa ihmisten yhteiskunnallista toimintaa. Joidenkin näkemysten mukaan aktiivinen kansalaisuus liittyy olennaisesti globaaliin järjestelmään ja ihmiskuntaan kuulumisen nähdään maailmankansalaisuutena ja globaalina vastuuna. Jotkin näkemykset puolestaan korostavat yksilöllistä tapaa olla ihmisenä.

Ihmisenä olemiseen puolestaan liittyvät erilaiset ihmiskäsitykset. Tässä tekstissä kansalaisuusnäkemysten taustalla vaikuttava ihmiskäsitys perustuu holistiseen ja humanistiseen näkemykseen, jossa ihminen nähdään psykofyysisenä kokonaisuutena sisältäen henkisen tilan, oman elämän tilanteen ja kehollisuuden yhdistettynä humanistisiin arvoihin (lisättyä ekosysteemin suojelemisen arvoilla).

Aktiivinen kansalaisuus ei kuitenkaan synny itsestään selvästi, vaan edellyttää kasvuolosuhteita, joissa vahvistuvat itseluottamus, rohkeus, luovuus ja ennen kaikkea varmuus siitä, että ihminen voi vaikuttaa omaan ympäristöönsä ja siihen yhteisöön, missä elää. Kulttuurisen nuorisotyön kasvatuksellinen työote ja osallistavat työmenetelmät ovat osoittautuneet vankoina työvälineiksi nuorten kasvun tukemiseen toimijoiksi ja aktiivisiksi kansalaisiksi.

Taidot ja kyvyt liittyvät siihen, miten kansalainen pystyy hahmottamaan todellisuutta, ajattelemaan kriittisesti ja osallistumaan kyvykkäästi yhteiskunnalliseen elämään niin halutessaan.

Aktiivisen kansalaisuuden valmiuksia ovat viestintätaidot, keskustelutaito, taito elää yhdessä, kyky ratkaista ristiriitoja ilman väkivaltaa, kyky neuvotella, kyky ottaa osaa julkiseen keskusteluun, kyky hyväksyä erilaisuutta ja kyky käyttää informaatio- ja viestintäteknologiaa. (Oikeusministeriön Kansanvalta.fi -sivusto)

Osallistavien työmenetelmien taustalla on ajatus nuorten osallisuudesta yhteisöön, joka puolestaan perustuu demokratian mahdollistamiseen. Nuorten kohdalla perinteinen poliittinen osallistuminen Suomessa on ollut laskussa viime vuosikymmenten ajan ja joissakin yhteyksissä puhutaan demokratiakriisistä. Nuorten sanotaan olevan vieraantuneita edustuksellisen demokratian keinovalikoimasta. Yleisinä havaintoina viime vuosikymmenistä voidaan kuitenkin esittää nuorilla olevan mielenkiintoa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen toisin keinoin, joissa kulttuuriset toiminnat ja taiteellinen ilmaisu ovat vahvasti esillä.

¹ Nuorisotoimenjohtaja Lasse Siurala on määritellyt aktiivinen kansalaisuus teemaa nuorten kannalta Euroopan neuvoston julkaisuisaan seuraavasti: Yksilön resurssien kannalta se koostuu tiedoista, taidoista, motivaatiosta ja kokemuksesta. Rakenteelliselta kannalta nuorisolaista, liikkuvuudesta, nuorisoneuvonnasta, nuorten oikeuksista, osallisuudesta ja tasa-arvosta (Siurala 2002). Siurala ehdottaa, että osallisuuden sijasta puhuttaisiin nuorten toimijuudesta, jolloin nuorisotyön tehtävänä olisi tarjota tilaa ja mahdollisuuksia nuorten toimimiseen omilla tavoillaan yhteiskunnallisissa asioissa, esim. ruohonjuuritason toiminnassa ja yhteistoiminnassa julkishallinnon kanssa (Siurala 2012).

Kansainväliset ja suomalaiset yhteiskunnalliset liikkeet ovat vaikuttaneet yhteiskuntaan uusilla poliittisen osallistumisen keinoilla, joita ovat mm. aktivismi², blogikirjoittelu, osallistuminen mielenosoituksiin, vetoomuksiin, boikotteihin, maksu- tai ostolakkoihin ja performatiivisiin³ tapahtumiin (mm. flash mob⁴).

Tämä julkaisu on saanut alkunsa kulttuurisen nuorisotyön ohjaajien tarpeesta jäsentää ja kehittää omaa työtään. Kun 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella alettiin yhä useammissa yhteyksissä puhua nuorten osallisuudesta ja sen merkityksestä, halusivat ohjaajat selkiyttää itselleen, mitä osallisuus ja nuorten vaikuttaminen oikeastaan tarkoittivat kulttuurisen nuorisotyön kontekstissa. Toisaalta osallisuus tuntui itsestään selvydeltä: kulttuurisen nuorisotyön lähtökohtana on tarjota ilmaisukanavia sille, kuinka nuori kokee ympäröivän maailman ja useimmat työmenetelmät rakentuvat jo lähtökohtaisesti nuorten osallisuuden varaan.

Osallisuuden käsitettä ei taidelähtöisessä työskentelyssä ollut avattu riittävästi. Haluttiin selvittää, kuinka nuorten osallisuus ilmenee kulttuurisen nuorisotyön eri työmuodoissa ja millä tavoin se sisältyy käytettäviin työmenetelmiin tai ohjaajien työotteeseen. Ohjaajilla oli vahva tunne siitä, että yhteisen päämäärätietoisuuden tekemisen kautta nuoret oppivat vaikuttamaan omassa elämässään, lähiyhteisöissään ja yhteiskunnassa, mutta siitä, kuinka se tapahtuu, ei ollut yhteistä käsitystä.

Lähtösysteemin työskentelylle antoi huomio siitä, että perinteisen talokokouksille rakentuvan nuorisotalodemokratian sijaan kulttuurisessa nuoriso-

työssä mukana olevat nuoret kokivat toisenlaisen vaikuttamisen tavan heille ominaisemmaksi keinoksi: he vaikuttivat suoraan kulttuurisen toiminnan sisällä ja sitä välineenä käyttäen. Taustalla oli myös vuoden 2009 Nuorisobarometrin⁵ ilmi tuoma kulttuuristen harrastusten laaja harrastajapohja. Näiden havaintojen pohjalta aloitettiin asian systemaattinen työstäminen.

Työn jo alettua, vuonna 2011, julkaisi Nuorisotutkimusverkosto tutkimuksen **Nuorisotalo mahdollistavana lähiympäristönä**, josta muodostui julkaisua laativalle työryhmälle tärkeä heijastuspinta. Nuorisotutkija Anu Gretschelin em. tutkimuksesta käy mm. ilmi, että nuorten yhteinen päämäärätietoinen toiminta on avainasemassa yhteisöllisyyden rakentamisessa. Gretschel toteaa: ”Tutkimuksen aikana kävi ilmi, että nuorisotalon kehittäminen demokraattisena mahdollistavana kasvuympäristönä tapahtuu käsi kädessä nuorisotalon yhteisöllisyyden opetteluun kanssa.” Kulttuurisen nuorisotyön lähtökohtana on ollut nimenomaan juuri yhteisen toiminnan kautta tapahtuva nuorten yhteishengen ja vuorovaikutuksen parantaminen sekä yhteisöllisyyteen oppiminen.

Nuorisobarometrissa 2009 todetaan myös kulttuuripalveluiden merkityksen kasvaneen nuorten elämän ja vapaa-ajan kannalta viimeisen kymmenen vuoden aikana. ”Useampi kuin kaksi kolmesta kokee taiteen avaavan uusia näkökulmia maailmaan ja toimivan kriittisten näkökulmien ilmaisukanavana. Taiteen rooli ei rajoitu vain elämysten ja näkökulmien tuottamiseen, vaan selvä enemmistö uskoo taiteen voivan vaikuttaa yhteiskunnan asioihin”, toteaa barometrin laatija Sami Myllyniemi.

²Artivismi on yhteiskunnallista aktivismia taiteellisen ilmaisun keinoin.

³Performatiivisuus tarkoitti alun perin kielitieteessä puhetekoa, joka sai aikaan jonkin toiminnan (eli puhuminen on toimintaa). Myöhemmin tähän liitettiin puhetekojen toistamisen ilmiö, jolloin ne pitivät yllä tiettyjä tapoja tai valta-asetelmiä. Poliitiikan teoreettisissa näkemyksissä performatiivisuus liittyy jonkin yhteiskunnallisen roolin tai toimijuuden ottamiseen tai uusintamiseen (esim. sukupuoleen liittyvät roolit). Tässä julkaisussa performatiivisuus-termiä käytetään jonkin asian ilmaisemiseen toiminnallisesti.

⁴Flash mob on tapahtuma, jossa joukko ihmisiä suorittaa jonkin teon julkisella paikalla etukäteen sovitulla tavalla (joukon kokoaminen tapahtuu yleensä internetin avulla).

⁵Vuosittain julkaistava Nuorisobarometri mittaa suomalaisten nuorten arvoja ja asenteita. Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta on julkaissut suomalaisten nuorten arvoja ja asenteita selvittävää Nuorisobarometriä vuodesta 1994 lähtien. Nuorisobarometri on vuodesta 2004 asti tehty yhteistyössä Nuorisotutkimusverkoston kanssa.

Tässä julkaisussa esitellään ensin luvussa 3, miten nuorten osallisuus ja vaikuttaminen mahdollistetaan eri työmuodoissa kasvatuksellisen työtteen ja osallistavien työmenetelmien avulla. Luvussa etsitään vastausta ennen kaikkea siihen, millä tavoin nuorten osallisuus näyttäytyy käytettävissä työmenetelmissä ja kuinka ohjaajan tulee toimia, jotta nuorten osallisuus toteutuu. Luvussa 4 esitellään lyhyesti kulttuurisen nuorisotyön keskeisimpiä työmuotoja eli ohjattuja kulttuurisia pienryhmiä ja työpajoja, toimintaa leireillä ja retkillä, kulttuurisia tapahtumia sekä työtä nuorisokulttuurien ja omaehtoisten nuortenryhmien parissa. Menetelmiä ja työtettä tarkastellaan sekä yhteisesti että erikseen kussakin eri työmuodossa. Nuoren kasvuprosessi, vaikuttamaan oppiminen, kulkee luonnollisesti läpi kaikkien työmuotojen ja kasvuprosessin käsitelläänkin omana kokonaisuutenaan luvussa 5 Vaikuttamiseen oppiminen.

Kulttuurisessa nuorisotyössä oppiminen tapahtuu nonformaalina oppimisena, mitä käsitettä avataan liitteessä 1. Yhteiskuntaan vaikuttaminen kulttuurisin keinoin on vanha ilmiö, ja sitä tarkastellaan erikseen liitteessä 2. Kulttuuriseen vaikuttamiseen luodaan lyhyt historiallinen katsaus, jonka tarkoituksena on liittää kulttuurisen nuorisotyön kautta tapahtuva vaikuttamaan oppiminen laajempaan, yleismaailmalliseen kontekstiin.

Voidaan ajatella, että Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen näkökulmasta työmuotojen valinta tai painotukset ovat virastotasoinen asia, työmenetelmien valinta taas yksittäisen nuortenryhmän ohjaajan asia ja kasvuprosessi tapahtuu jokaisessa mukana olevassa nuoressa. Liikkuesamme siis tämän julkaisun lukujen läpi, otamme huomioon kulttuurisen nuorisotyön toimintoja nuoren, ohjaajan ja viraston valintoina.

Kulttuurinen nuorisotyö, osallisuus ja vaikuttaminen: mistä on kyse?

Johanna Tuliainen on pohtinut kulttuurisen nuorisotyön määrittelyn ongelmallisuutta pro gradu -työssään **Käytännön työntekijöiden käsityksiä kulttuurisesta nuorisotyöstä** vuodelta 2006. Tuliaisen tutkimuskohteena olivat kulttuurisen nuorisotyön kanssa tekemisissä olevat kuntien ja järjestöjen käytännön nuorisotyöntekijät. Tutkimukseen vastasi 93 henkilöä. Kysyttäessä **Mitä on kulttuurinen nuorisotyö?** vastaukset koostuivat seuraavista tekijöistä: taidekasvatuksen sisällöistä, nuorisotyön toimintamuodoista, demokratiakasvatuksen oppimisympäristöstä ja kulttuurikasvatuksesta. Tuliaisen tutkimuksen mukaan kulttuurisen nuorisotyön tärkeimmät tavoitteet ovat kokemusten tuottaminen, voimaannuttaminen, yhteiskunnallisen toimijuuden mahdollistaminen, nuorisotyön sisällön ja muotojen kehittäminen, eettis-moraalinen kasvatus sekä kansalaiseksi kasvamisen tukeminen.

Kulttuurista nuorisotyötä kuvailtaessa Tuliainen määrittelee sen laajassa mielessä seuraavasti: ”kulttuurinen nuorisotyö on nuorisotyön toimintamuoto, joka rakentuu taide- ja kulttuurikasvatuksellisista sisällöistä demokratiakasvatuksen oppimisympäristössä”. Kulttuurisen nuorisotyön määrittelyssä on päädytty hieman samankaltaiseen johtopäätökseen jo vuonna 2000 tehdyn määrittelytyön tuloksena, jossa Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen työryhmä toteaa: ”kulttuurinen nuorisotyö vahvistaa nuorten ilmaisutaitoja ja luovaa osaamista. Se on osallistumista tukevaa, omaehtoista sekä nuorten kasvua ja oppimista edistävää toimintaa, jossa nuoret toimivat ensisijaisesti subjekteina.” Työryhmän mukaan osallisuus ja vuorovaikutus ovat vahvasti läsnä kulttuurisessa nuorisotyössä.

Uusin versio Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen kulttuurisen nuorisotyön määrittelystä on strategiatyöryhmän mietinnössä **Kulttuurisen nuorisotyön toiminnan suuntaviivat vuosille**

2007–2010: ”Kulttuurinen nuorisotyö on yhteiskunnallista ja yhteisöllistä toimintaa, jossa nuori luo ja osallistuu maailmankuvansa ja yhteisönsä rakentamiseen kulttuurin, taiteen ja median keinoin.” Ryhmä jatkaa kuvaustaan: ”Kulttuurisen nuorisotyön lähtökohtana on nuoren elämäntilanne. Nuorisotyö perustuu moniarvoisuuteen. Nuori rakentaa identiteettiään kulttuurisilla toiminnoilla dialogissa ympäristön kanssa. Kulttuurinen nuorisotyö vahvistaa nuoren kasvua omaksi itsekseen. Ohjaajan ammattitaitoa on tunnistaa nuoren tarpeet ja tukea nuoren valintoja ja kasvuprosessia.”

Edellisissä määrittelyissä käytetään mm. käsitteitä osallisuus ja voimaantuminen, ja nämä ovat myös osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyvien tässä kirjoituksessa myöhemmin tulevien tekstien taustalla. Ympäristökasvatuksen näkökulmasta osallisuuteen löytyy yleispäteviä määrittelyjä em. käsitteisiin. Sanna Koskisen väitöskirjan **Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina (2010)** mukaan näitä käsitteitä voidaan avata seuraavasti:

Osallistuminen = yksilön aktiivinen mukanaolo yhteisöllisessä ja demokraattisessa prosessissa.
Osallisuus = yksilön kokemus siitä, että hänellä on halua, kykyä ja mahdollisuus vaikuttaa.

Voimaantuminen = yksilön sisäinen voimantunne, omakohtainen kokemus pystyvyydestä ja kyvykkyydestä.

Vaikuttaminen = vaikutuksen ilmeneminen tai muutoksen aikaansaaminen jossakin yhteisöllisessä prosessissa.

Edellisten määritysten lisäksi Koskinen toteaa voimaantumisen jakautuvan kahteen tasoon: yksilöön ja yhteisöön. Voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi, jossa yksilön luottamus omiin kykyihinsä ja vaikuttamismahdollisuuksiin kasvaa. Voimaantumisen seurauksena voi löytyä seuraava taso eli valtautuminen, jossa toimija saa itselleen edellytyksiä ja valtaa toimia (tämä edellyttää muutosta toimintaympäristössä eli valtarakenteiden uudelleenjärjestelyä).

Uusimmat määrittelyt osallisuudesta löytyvät nuorisotutkimusverkoston tutkijoiden Anu Gretschelin ja Tomi Kiilakosken toimittamasta kirjasta **Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa**.

Osallisuuden määrittelyssä korostetaan sen yhteisöllistä luonnetta ja jakoa sosiaaliseen ja poliittiseen ulottuvuuteen: ”Osallisuus on tarpeen nähdä ilmiönä, joka voi toteutua yksilön suhteessa moniin erilaisiin yhteisöihin: perheeseen, päiväkotiryhmään, koululuokkaan, kaveriporukkaan, kuntaan, yhteiskuntaan ja niin edelleen. Osallisuutta voidaan siten edistää hyvin eri laajuudessa eri tasoilla – – Kun lähtee purkamaan keskustelua osallisuuden edistämisestä, löytyy helposti koko joukko eri käsitteitä: vaikkapa mukana oleminen, mukaan kuuluminen, mukana vaikuttaminen, yhteisöllisyys, yhteisöjen demokraattiset toimintatavat, demokratiaan kasvattaminen, lasten ja nuorten subjektiivisen prosessien eri vaiheissa sekä valtautuminen vallan saamisena ja voimaantuminen yksilön tunteena” Gretschel ja Kiilakoski jatkavat määrittelyä perustuen Thomasin (2007) näkemyksiin: ”Näitä termejä voidaan jakaa kahteen kategoriaan. Toinen näkee osallisuuden edistämisen olennaisesti sosiaalisiin suhteisiin vaikuttamisena ja toinen taas ymmärtää osallisuuden edistämisen poliittisiin suhteisiin vaikuttamisena (Thomas 2007, 206–207).

Demokratiaoppitunti-kirjan mukaan osallisuudella kunnan toiminnassa tarkoitetaan **sosiaalista** (ryhmään kuulumista ja joissakin tapauksissa syrjäytymisen ehkäisyä) ja **poliittista** (yhteiskunnallista ja globaalia vaikuttamista) toimintaa. Osallisuus-käsite liitetään vielä laajempaan kontekstiin kuin valtio ja yhteiskunta eli maailmaan ja ekosysteemiin.

Kiilakoski jatkaa vielä osallisuuden määrittelyä seuraavasti:

Osallisuus koostuu kolmesta ulottuvuudesta: 1) oikeudesta olla osallisena, 2) osallisen tunnustetusta asemasta yhteisössä ja luvasta toimia ja 3) yksilön osallisuuden kokemuksesta ja tunteesta.

Tässä tekstissä osallisuudella tarkoitetaan edellä olevien määritelmien yhdistämistä, jolloin osallisuutta voisi kuvata **poliittisessa** mielessä yksilön kokemuksena ja tunteena vaikuttamismahdollisuuksista ja **sosiaalisessa** mielessä yhteisön jäsenyytenä, johon yksilöllä on oikeus ja joka antaa hänelle tunnustetun aseman ja luvan toimia. Tämän tekstin osallisuuteen liittyy myös erilaisuuden kunnioittaminen, jolloin kaikille ihmisille suodaan oma tapansa olla olemassa (mm. kaikkien ei tarvitse olla osallisia aktiivisen kansalaisuuden hengessä).

Näihin edellä liittyviin seikkoihin viitaten onkin mielenkiintoista huomata mm. käytännön nuorisotyöntekijöiden näkemykset kulttuurisen nuorisotyön kasvatuksellisesta otteesta. Nuorisotutkijat ja alan oppilaitokset ovat viime vuosina kehittäneet teoriaa nuorisokasvatuksesta viitaten nuorisotyön historiasta ja käytännön työstä kummunneisiin kokemuksiin. Juha Hämäläinen toteaa **Nuorisokasvatuksen teoria** -kirjassa yleisen pedagogiikan⁶ määrittelyyn liittyvän ongelmallisuuden eli pedagogiikka ei ole yhtenäinen oppiala. Hämäläisen mielestä nuorisotyölle voidaan rakentaa pedagoginen kehys perustuen nuorisopedagogiikkaan tai nuorisokasvatukseen. Nuorisokasvatuksen yhdeksi taustateoriaksi Hämäläinen ja monet alan oppilaitokset ehdottavat sosiaalipedagogiikkaa, jossa yhdistyvät sosiaalinen ja kasvatuksellinen toiminta, jolloin painopiste on yksilön ja yhteisön vuorovaikutuksellisessa toiminnassa. Vuorovaikutuksen ja yhteiskunnan näkökulmasta myös nuorisotyön teoriataustaan on yhdistetty kriittistä pedagogiikkaa. Tomi Kiilakosken artikkelissa teoksessa **Nuorisotyötä on tehtävä** todetaan kriittisen pedagogiikan tavoitteena olevan kasvatustilanteiden tarkastelu osana yhteiskuntaa ja korostamalla osallistavaa toimintaa ja dialogisuutta eli vuoropuhelua. Kriittinen pedagogiikka tarkastelee yhteiskuntaa kriittisesti, etenkin sen valtarakenteita, ja pyrkii osallistamaan yksilöitä tiedon rakentamiseen, osallisuuteen, voimaantumiseen ja vaikuttamiseen.

⁶Pedagogia voidaan nähdä tapana, jolla opetus tehdään ja kasvatuksellisia periaatteina.

Juha Nieminen tarkastelee myös nuorisotyön historiaa Suomessa teoksessa Nuorisotyötä on tehtävä, ja hän toteaa nuorisotyön koostuvan neljästä perustehtävästä: sosialisatiofunktioista, personalisaatiofunktioista, kompensatiofunktioista ja resursointi- ja allokointifunktioista. Sosialisatiofunktioilla tarkoitetaan nuoren liittämistä kulttuuriin, yhteiskunnan ja lähiyhteisöjen jäseniksi. Personalisaatiofunktioilla Nieminen tarkoittaa nuoren kehittymistä omaksi itsekseen: ”itsenäiseksi ja omat tarpeensa ja pyrkimyksensä tuntevaksi yksilöksi”. Kompensatiofunktioilla tarkoitetaan sosialisatioissa ja personalisaatioissa ilmenneiden puutteiden tasoittamista ja vaikeuksien korjaamista. Resursointi- ja allokointifunktio liittyy enemmän nuorisopolitiikan pariin, jossa yhteiskunnan nuorille suunnattuihin voimavaroihin (resurssit) ja niiden suuntaamiseen ja jakamiseen (allokointi) halutaan vaikuttaa nuorille myönteiseen suuntaan. Näiden em. neljän perustehtävän lisäksi suomalaisessa nuorisotyössä on vaikuttanut myös piilofunktio eli nuorisotyö on nähty sosiaalisen kontrollin välineenä. Nämä em. tehtävät yhdistyvät myös nuorisokasvatuksen tehtäviin, jolloin nuorisotyön ammatillisessa otteessa on mukana nuorisotyön neljä perustehtävää ja nuorisokasvatuksellinen työote.

Nuorisotyön kasvatuksellisen työtteen perusta on kirjattu nuorisolakiin. Uuden nuorisolain astuessa voimaan 1.3.2006, lain kolmannessa luvussa todetaan seuraavasti:

Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksiä ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. (7 § Nuorisotyön ja -politiikan kehittäminen ja toteuttaminen)

Edellä on hyvin lyhyesti kuvattu kulttuuriseen nuorisotyöhön, osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyviä tekijöitä. Kulttuurisessa nuorisotyössä näyttää yhdistyvän jollakin tapaa taiteellisen ilmaisun ilmiöt, joissa on mukana tavallaan automaattisesti osallisuus, yksilön ja yhteiskunnan tarkastelua eri näkökulmista ja nuorisokasvatukselliset tekijät.

Nuorisotyöllisen toiminnan etuna kasvatukselliseen toimintaan liittyy sen vapaaehtoisuus. Nuoret tulevat mukaan toimintaan vapaaehtoisesti, jolloin motiivi ja orientaatio ovat erilaisia kuin virallisissa toiminnoissa. Etenkin kulttuurisessa nuorisotyössä nuorten orientaatio eli suuntautuminen jotakin taiteellista harrastusta kohtaan on jo valmiiksi olemassa, jolloin motivaation löytäminen harrastuksen tekemiseen ja oppimiseen on helpompaa.

Osallisuudesta hyvinvointia

Kulttuuritoiminnan merkitys hyvinvoinnille on huomattu monissa tutkimuksissa ja on todettu myös, että kulttuurin hyvinvointia lisäävä vaikutus perustuu ennen kaikkea siihen, että kulttuuritoiminta vahvistaa yhteisöllisyyttä ja yksilöiden itsetuntoa. Hanna-Leena Liikanen kokosi vuonna 2010 Opetusministeriön tilaamaan tutkimukseen runsaasti hajallaan ollutta tietoa kulttuurin hyvinvointia lisäävistä vaikutuksista ja päätteli yhteenvetona mm. seuraavaa:

1. Koettu hyvinvointi ja elämänlaatu lisääntyvät kulttuuritoiminnan myötä
2. Kulttuuri lisää sosiaalista yhdessäoloa, sosiaalista pääomaa ja aktivoi kanssakäymiseen
3. Osallistumalla kulttuuriharrastuksiin ihminen tuntee kuuluvansa johonkin itseään tukevaan yhteisöön
4. Osallistumalla kulttuuritoimintaan ihminen tuntee saavuttavansa jotakin sekä hallitsevansa tilanteita ja ympäristöään paremmin
5. Itsetunto vahvistuu taide- ja kulttuuriharrastusten myötä saatujen uusien kokemusten, kommunikoinnin, avoimuuden ja empatian tunteiden myötä.

Nuorten osallisuutta ja vaikuttamista kulttuurisessa nuorisotyössä pohtineen työryhmän työskentelyn keskivaiheilla ilmestyi myös tutkimus, joka liittyi Suomen Kulttuurirahaston 3-vuotiseen (2008–2011) nuortenryhmiä ja taiteilijoita yhdistäneeseen Myrsky-hankeeseen. Kolmen vuoden aikana oli toteutettu 84 taidelähtöistä projektia, joissa oli mukana n. 14 000 nuorta. Hankkeen tuloksista tehty Katriina Siivosen kokoama tutkimus **Iloa ja voimaa elämään – Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa** tuki voimakkaasti työryhmän ajatuksia osallisuuden tärkeydestä. Siivonen toteaa: ”Keskiössä on tällöin usein soveltava taide tai taiteellinen toiminta, jonka tavoitteena on tuottaa tekijöilleen ja yleisöilleen hyvinvointina mieli-

hyvää, osallistumisen kokemuksia ja kykyä omaa elämäänsä etäännyttävään, yhteisöllistä osallisuutta vahvistavaan tutkailuun.” Myrsky-hankkeen tuloksien perusteella laadittiin myös suosituksia, joissa korostetaan nuorisolähtöisyyttä, elämän iloa, yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten valmiuksien ja taitojen oppimista, dialogiseen vuorovaikutukseen perustuvia työmenetelmiä ja nuorten toimijuutta.

Liikasen ja Siivosen tulokset ovat yhteneväisiä kulttuurisen nuorisotyön ohjaajien kokemusten kanssa: Kulttuurinen nuorisotyö taiteellisenä ja luovana toimintana avaa portteja itsetuntemukseen, itsetuntoon, vuorovaikutukseen, osallistumiseen ja luo yhteenkuuluvuutta. Nuoren tunne siitä, että hän voi vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäristöönsä kasvaa ja kypsyy yhteisöllisessä toiminnassa ja vaikuttaa ratkaisevasti nuoren hyvinvointiin.

“Olla mukavien ihmisten kanssa ja oppia näyttelemään ja improvisoimaan. Odotan aina keskiviikkoa, se on viikon kohokohta. Ihmiset ovat erilaisempia Narrissa kuin koulussa, koulussa kaikkien pitää olla samanlaisia. Koulussani useat nuoret ovat masentuneita, osa myös poissa koulusta sen takia. Koulussa pitää kuulua ryhmään ja olla tietynlainen. Narrissa saa tehdä mistä tykkää ja saa olla oma itsensä – kaikki hyväksyvät sen.”

3. Nuorten osallisuuden mahdollistaminen kulttuurisen nuorisotyön työmenetelmissä ja työotteessa

Kulttuurinen nuorisotyö pohjautuu taiteelliseen ja luovaan toimintaan. Taiteellisen ja luovan toiminnan määrittely on kuitenkin haastavaa, joidenkin mielestä mahdotonta. Intuitiivisesti määriteltynä tällä toiminnalla voidaan tarkoittaa kykyä luoda olemassa olevista elementeistä tai ideoista uusia teoksia tai ajatuksia toiminnassa, jossa vapaa kommunikointi itsen ja ympäristön kanssa on mahdollista.

Taiteellinen toiminta on yhteydessä ihmisen mielen syvimpiin ja tiedostamattomiin kerroksiin ja tunteisiin, jolloin taiteen tekeminen ja kokeminen vaikuttavat ns. syvällisenä tunteena tai kokemuksena. Taiteellisen toiminnan rituaaleissa, kuten konserteissa, näyttelyissä tai performansseissa taideteokseen osallistujat pääsevät osallisiksi yhteisölliseen esteettiseen kokemukseen. Taiteellisen työn kokemukseen liitetään monia yksilön psyykettä kehittäviä tekijöitä, kuten kuvittelua, sijaiskokemusta, tunteiden käsittelyä, matkimista ja jäljittelyä, eläytymistä toisen asemaan ja jopa aivojen fysiologiaan liittyviä tekijöitä. Esimerkiksi aivokurkiaisien, joka yhdistää aivopuoliskojen luovat ja rationaaliset osat, tiedetään vahvistuvan taidetta aktiivisesti harrastavien keskuudessa.

Taiteelliset työmenetelmät, kuten esim. teatteri- tai tanssilähtöiset menetelmät, perustuvat osin kehollisuuteen, jolloin ruumiin kautta tiedostetaan, koetaan ja luodaan yhteys ympäröivään maailmaan. Tämän kaltainen sanaton yhteys ympäristöön luo kokemuksia, joita tajunnan avulla muutetaan merkityksiksi. Kehollisen kokemuksen kautta syntyvä merkitys, jota peilataan esim. teatteriryhmän kesken, antaa voimallisen kokemuksen ja tällä on vaikutusta identiteetin kehittämiseen.

Nuorisotyöllisenä välineenä taiteellinen toiminta antaa moninaisen ja runsaan keinon nuorisotyöhön. Taiteellinen toiminta itsessään antaa nuoruudelle tyypillisen rajojen kokeilemisen ja testaamisen mahdollisuuden, jossa kaikki luovat kokeilut ovat sallittuja. Taidekeskeisessä työskentelyssä

nuoren kohtaaminen syntyy merkitysten, mielipiteiden ja arvojen kautta, joka mahdollisesti luo uusia tekijöitä nuorisotyöllisen kontaktin syvenemiselle.

Työryhmän jäsen, nuorisoohjaaja ja teatteri-ilmaisun ohjaaja Reetta Myyrä toteaa: ”Teatteri-ilmaisu antaa eväitä nuoren identiteettityöhön, lisää itsetuntemusta, ehkäisee syrjäytymistä ja kehittää ilmaisu-, tunte- sekä kielellisiä taitoja. Teatteria tehdään ryhmässä, mikä vahvistaa yhteisöllisyyttä sekä kehittää sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja. Humaaniin arvopohjaan perustuva teatteritoiminta synnyttää toivoa ja antaa merkitystä elämälle sekä tiivistää nuoren suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan ja antaa välineitä käsitellä ja vaikuttaa ympäristöön. Teatteri lisää hyvinvointia yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasolla. Tähän kaikkeen pyritään fiktion avulla, joka luo turvaa mutta samalla mahdollistaa oikean elämän asioiden käsittelemisen.”

Kulttuurisessa nuorisotyössä nuorten osallisuus ja vaikuttaminen mahdollistetaan kasvatuksellisen työotteen ja osallistavien työmenetelmien avulla. Kulttuurinen nuorisotyö työmenetelmän lähtee ajatuksesta yhteisöstä, johon yksilön on helppo osallistua perustuen yhteiseen orientaatioon toiminnan sisällöstä. Nuoren kohdalla tuetaan kasvua, johon kuuluu vuorovaikutus ryhmän jäsenenä, onnistumisen kokemukset ja taiteellisen itseilmaisun kehittyminen. Nuorten ryhmän kohdalla tuetaan turvallisen yhteisön syntymistä, arvostavaa vuorovaikutusta ja ryhmän osallisuutta toimintaan kuuluvaan päätöksentekoon. Kulttuurisen nuorisotyön lähtökohtana on tarjota ilmaisukanavia sille, kuinka nuori kokee ympäröivän maailman. Niinpä useimmat työmenetelmät rakentuvat jo lähtökohtaisesti nuorten osallisuuden varaan. Pohjimmiltaan kaikilla taidelähtöisillä menetelmillä haetaan esiin nuoren oman persoonan eri ulottuvuuksia ja niitä keinoja, joilla kukin nuori löytää juuri hänelle ominaisen tavan ilmaista itseään ja vaikuttaa elämänsä monissa eri yhteisöissä ja eri foorumeilla.

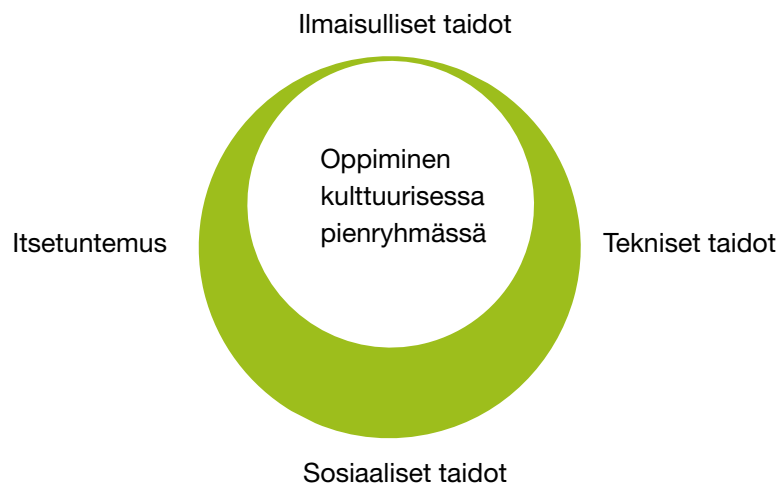
Vaikka kulttuurista nuorisotyötä tehdään usein taidelähtöisin työmenetelmin, määrittävät työtä kuitenkin ennen kaikkea nuoren kasvua tukevat elementit. Kasvatuksellisella työotteella tarkoitetaan sitä, että kulttuurisen nuorisotyön tärkein tavoite on aina nuoren kasvun tukeminen. Ohjaajan kulloinkin valitsema työmenetelmä on vain yksi väline kasvatuksellisten päämäärien (tuetaan nuoren kasvua aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi) saavuttamiseksi.

Työryhmän toinen jäsen, nuoriso-ohjaaja ja taideohjaaja Annikki Anttila selventää asiaa: "Ajattelen, että hyvä taideopettaminen on sitä, että oppija löytää sisäisen motivaation, tasapainon teknisen osaamisen ja persoonallisen taiteellisen kokemuksen ja ilmaisun välillä ja että se on ennen kaikkea myös sosiaalista vuorovaikutusta oppivan yksilön ja oppimisyhteisön kanssa. Haluaisin antaa kokemuksen sisäisestä vuoropuhelusta. Oppija oppisi käsittelemään omia tunteitaan ja kokemuksiaan antamalla taiteen tekemisen avulla jokin muoto, joka on itselle ulkoisesti aistittava ja muut ryhmässä voivat sitä lähestyä; hahmottaa omaa paikkaansa, jakaa ja tulla jaetuksi. Näin taideoppiminen on oppimisprosessi, jossa oppija uskaltaa onnistua ja epäonnistua, rohkeuteen ajatella itsenäisesti ja uskoa omiin kokemuksiin ja havaintoihin."

Reetta Myyrä vahvistaa: "Teatterin, erityisesti soveltavan teatterin menetelmät pyrkivät asioiden tutkimiseen yhteisöllisesti ja vuorovaikutuksellisesti. Ei etsitä mustavalkoisia totuuksia, vaan tutkitaan yhdessä elämää ja sen ilmiöitä. Teatteritoiminta aktivoi osallisuuteen ja voimaannuttaa tekijöitensä. Soveltavan teatterin (esim. forum-teatteri, prosessidraama, teatteri opetuksessa) tavoitteena on usein aktivoida osallistujat toimimaan oman elämänsä parhaaksi, se pyrkii mahdollistamaan ja edesauttamaan muutosta ajattelun, toiminnan tai vaikka yhteiskunnan tasolla. Asioiden käsittelyä pyritään helpottamaan, jolloin tärkeäksi nousee turvallinen ilmapiiri ja ryhmäprosessin merkitys. Työskentely on ryhmälähtöistä, voidaan tutkia ryhmälle tärkeää aihetta tai tehdä taustatyötä etukäteen hahmotetusta kohde-ryhmästä."

Kasvun mahdollistavana oppimisympäristönä toimii yhteisö (esim. pienryhmä), joka kokoontuu yhteisen toiminnan äärelle. Mitä yhteneväisempi käsitys yhteisöllä on toiminnan sisällöstä, sen helpompi nuoren on osallistua täysivaltaisesti sen toimintaan. Ohjaajan tehtävänä on luoda ryhmätoiminnalle sellaiset olosuhteet, joissa mahdollistetaan nuoren kasvu ilmaisullisissa, teknisissä ja sosiaalisissa taidoissa sekä itsetuntemuksessa.

Kuvio 1. Oppiminen kulttuurisessa nuorisotyössä.

Pienryhmätoiminnan tavoitteena on tukea nuoren itsetuntemuksen kehittymistä, johon liittyy omien päämäärien, vaikuttimien, vahvuuksien ja heikkouksien tiedostamista. Itsetuntemuksella on suora vaikutus sosiaalisiin taitoihin, kuten vuorovaikutustaitoihin. Ryhmässä toimimisen taito sekä kyky tunnistaa yhteisön ja yhteistyön merkitys ovat tavallaan kaiken perusta, sillä kulttuurinen nuorisotyö tapahtuu aina suhteessa johonkin ryhmään, ohjaajaan tai yleisöön. Parhaimmillaan luova yhteisö, jossa em. toiminta tapahtuu, luo pohjaa yksilön osallistumiseen yhteisön toimintaan ja sitä kautta voimaannuttaa yksilöä ja ryhmää osallistumaan laajemminkin ympäröivän yhteiskunnan rakentamiseen. Tekniset taidot mahdollistavat ilmaisun, eli eri lajien teknisen osaamisen äänenkäytöstä soittotaitoon tai kameran käyttöön. Ilmaisulliset taidot, jotka rakentuvat luovuudelle, ammentavat näkemyksiä taiteesta ja estetiikasta.

Nuorten kasvaminen osallisuuteen ja vaikuttamiseen perustuu kulttuurisen nuorisotyön kontekstissa vahvasti ilmaisutaitojen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Oppiminen tapahtuu rikastavassa yhteisössä, joka rakentuu arvostavasta vuorovaikutuksesta ja turvallisuuden tunteesta.

Kirjassa **Lasten ja nuorten kunta** Anu Gretschel luokittelee nuorisotalotutkimukseen liittyen talojen kävijät eri askelmiin seuraavasti: 1. piipahtaja, 2. vakiokävijä, 3. osallistuja, 4. toimija ja 5. sitoutunut toimija. Sitoutunut toimija kantaa vastuuta kokonaisvaltaisesti jostain toiminnosta, arvioi laatua, osallistuu kehittämiseen ja organisoii ja kehittää päätöksentekotilanteita. Kulttuurisen nuorisotyön vahvuutena on nuorten harrastajien vapaaehtoinen voimakas sitoutuminen toimintaan, jolloin Anu Gretschelin luokittelema portaikko harrastajien askelmista lähenee nopeasti ylimpää askelmaa eli sitoutunutta toimijaa.

4. Kulttuurisen nuorisotyön työmuodot

Kulttuurisen nuorisotyön vakiintuneita työmuotoja ovat ohjatut kulttuuriset pienryhmät, toiminta leireillä ja retkillä sekä erilaiset kulttuuriset tapahtumat ja tilaisuudet, jotka nostavat esiin harrastusryhmien toimintaa tarjoten nuorille julkisen foorumin, jossa heidän teoksensa ja tuotoksensa pääsevät vuorovaikutukseen yleisön ja muiden harrastajien kanssa.

Ohjaaja luo mahdollistavat olosuhteet:

- Oppimisympäristön yhteisöllisyydelle ja luovuudelle
- Yhteisöllisille ja ilmaisullisille prosesseille
- Itsetuntemukselle ja itseilmaisulle
- Toimijuudelle, voimaantumiselle ja osallisuudelle
- Tekemisen taitojen kehittymiselle

Nuorten ohjatuissa kulttuurisissa pienryhmissä ja työpajoissa, leireillä ja retkillä sekä nuorten kulttuurisissa tapahtumissa ohjaajat luovat mahdollistavia olosuhteita, joissa nuori voi kehittyä ja kasvaa eri tavoin.

Näiden vakaiden työmuotojen lisäksi alati muuntuvat nuorisokulttuurit ja nuorten omaehtoiset kulttuuriryhmät puhaltavat työn kenttään jatkuvasti uutta ilmaa ja uusia ajatuksia. Nuorten vaikuttamisen näkökulmasta katsottuna on oleellista, että nuorisokulttuurien ja omaehtoisten nuorisoryhmien seuraaminen ja tukeminen kulkevat rinta rinnan kulttuurisen nuorisotyön muiden työmuotojen kanssa. Parhaimmillaan nuorten omaehtoinen kulttuuritoiminta vaikuttaa vahvasti yhteiskunnallisella tasolla ja sillä on vaikutusta myös kulttuurisen nuorisotyön sisältöihin ja muotoihin. Kulttuurisen nuorisotyön työmuodot (kuviossa 2) toteutuvat nuorisotyölle tyypillisessä nonformaalisessa oppimisympäristössä. Nonformaali oppiminen (Liite 1) on yleistynyt viime aikoina nuorisotyön kehityksessä ja termin suomenkielinen vastine on ei-muodollinen oppiminen. Siitä käytetään myös

Tavoitteena nuoren kannalta:

- ▶ Nuoren sosiaalinen taito kehittyy (ilmenee kaverisuhteina ja ryhmähenkenä)
- ▶ Nuoren kokemus näkyväksi tulemisesta ja hyväksynnästä itsenään, vailla suoritusta
- ▶ Nuoren oman elinvoiman käynnistyminen
- ▶ Nuoren minäkuvan muutos, minä-pystyvyyden kokemus
- ▶ Taidot ja ajattelu kehittyä

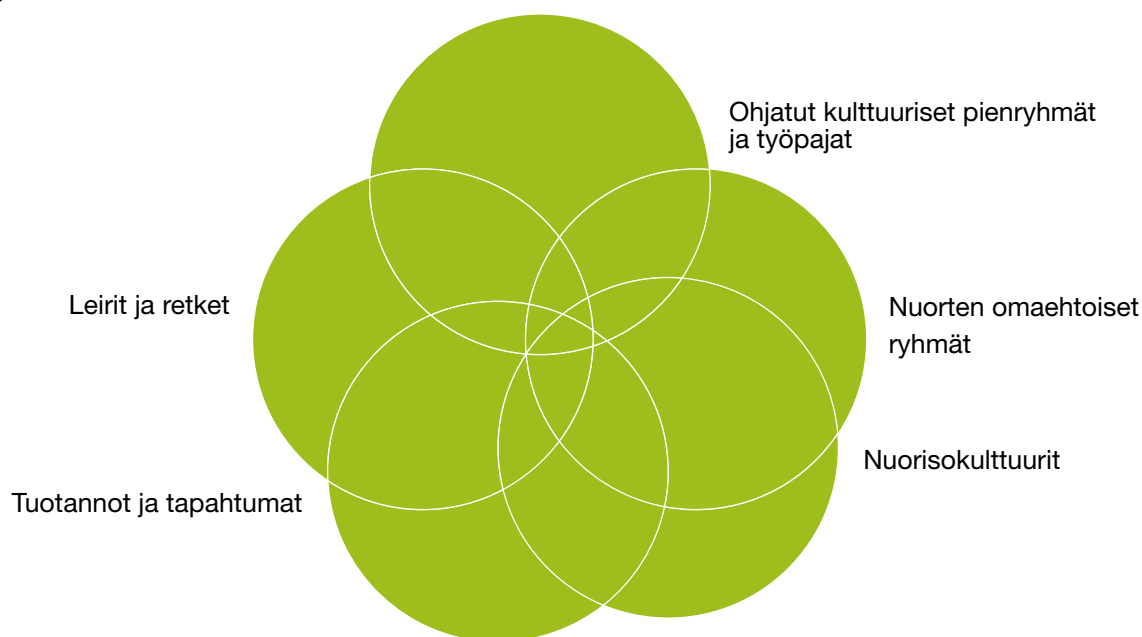
nimityksiä epävirallinen oppiminen, koulun ulkopuolinen oppiminen ja epätavanomainen oppiminen. Nonformaali oppiminen tarkoittaa lähinnä virallisen koulutusjärjestelmän ulkopuolella tapahtuvaa oppimista. Sitä voi tapahtua mm. nuorisotyössä, järjestöissä, erilaisten ohjattujen harrastusten parissa sekä työelämässä.

Nuorten kulttuurisen toiminnan eri areenoita voidaan tarkastella myös nuorten nonformaaleina oppimisympäristöinä, joissa vaikuttamaan oppiminen tapahtuu.

Kulttuurisen nuorisotyön laajassa kentässä tällä hetkellä suosituin toimintamuoto on pienryhmätoiminta, jossa ohjaaja edistää säännöllisesti kokoontuvan nuortenryhmän prosessia erilaisin taidelähtöisin menetelmin. Eri työmuodot limittyvät ja lomittuvat kuitenkin toisiinsa verkkomaisesti ja usein on vaikea sanoa, missä yksi loppuu ja toinen alkaa. Nuorten kulttuuriset tapahtumat esimerkiksi ovat usein tilaisuuksia, joissa ensisijaisesti nostetaan esiin kulttuuristen pienryhmien arkisen aherruksen tuloksia. Mukana on usein kuitenkin myös omaehtoisia nuortenryhmiä, jotka ovat

Kuvio 2. Kulttuurisen nuorisotyön työmuodot limittyvät toisiinsa.

muodostuneet jonkin nuorisokulttuurisen ilmiön ympärille. Samoin ohjatut harrastusryhmät voivat toimia esim. viikoittain omassa tilassaan tai sitten leiriolosuhteissa, jolloin on mahdollista viedä muutamana päivänä intensiiviyöskentelynä läpi prosessi, joka muuten veisi kuukausia. Leirit ja retket antavat myös ohjaajille mahdollisuuden nostaa esiin tavallisuudesta poikkeavia teemoja ja työtapoja. Eri työmuotojen prosessien kestot vaihtelevat, ja niiden oppimisen tavoitteet ovat erilaisia.

Ohjatut kulttuuriset pienryhmät ja työpajat

"Kyllä se niinku porukka merkkää tosi paljon tai vähä niinku periaatteessa vois tehdä mitä vaan jos on semmonen porukka joka innostaa tekemään sitä ja on niinku samalla tasolla itsensä kanssa ja on tekemässä sitä juttua hyvällä meiningillä. Ja sitte tietty et itse pysyy nauttii ja tuntee että kehitty siinä hommassa." "Olen aina läsnä täällä Narissa. Pysin aina osallistumaan, en toimi jos joku määrää, se ei toimi. Olen osallistunut näkemyksilläni ja mielipiteilläni ja vaikuttanut muiden mielipiteisiin. Nytkin koen että vaikutan."

Nuorten kulttuurisen pienryhmän ohjaajalta edellytetään kykyä luoda olosuhteet, jotka mahdollistavat ryhmän yhteisöllisyyden ja luovuuden, ryhmän yhteisölliset ja ilmaisulliset prosessit, nuorten itse-tuntemuksen ja itseilmaisun sekä nuorten toimijuuden, voimaantumisen ja osallisuuden kokemuksen.

Pääsääntöisesti nuorten pienryhmän kohdalla tuetaan turvallisen yhteisön syntymistä, arvostavaa vuorovaikutusta ja ryhmän osallisuutta toimintaan kuuluvaan päätöksentekoon. Tavoitteena on tilanne, jossa kukaan nuorista ei ole ulkopuolinen tarkkailija ja kriitikko, vaan sisäpuolinen toimija ja vaikuttaja.

Työpajojen suosio on viime vuosina kasvanut ja varsinkin nuorisotaloille vietävät työpajat ovat olleet toimivia. Työpajojen sisällöistä esimerkkeinä mainittakoon forumteatterihankkeet: **Heruuks?** ja **Klara Vappen**. Forumteatteriesitys Heruuks? vuonna 2008 käsitteli seksuaalisuutta ja omia rajoja nuorten näkökulmasta. Se toteutettiin yhteistyössä koulujen kanssa osana terveystiedon opetusta. Nuorilta ja aikuisilta saatu palaute vahvisti työryhmän kokemuksia ja näkemyksiä työmenetelmän

merkittävydestä osana nuorisotyön arkea. Klara Vappen -forumteatterihanke herätti keskustelua päihteistä, erityisesti alkoholista nuorten ja heitä lähellä olevien aikuisten kanssa. Tavoitteena oli myös avata näkökulmia dialogisuuteen nuorten kanssa ja kehittää nuorisotyöntekijöiden omaa työtettä soveltavan teatterin keinoin.

Leirit ja retket

"Teatteri- ja medialeiri oli käännekohta elämässäni. En halunnut ensin mennä leirille, sillä yhdellä toisella kesäleirillä minut suljettiin kaappiin. Minulla oli ajatus päässä, että kaikki nuoret ovat samanlaisia kuin koulussa (minua kiusattiin). Ihmiset olivatkin kivoja ja leirillä oli paljon kivoja tyttöjä."

Leireillä pätevät monet tavallisen harrastusryhmätoiminnan mekanismit, mutta niiden lisäksi leireillä on mahdollisuus kokea yhteisöllisyyttä, vuorovaikutteisuutta ja yhdessä tekemistä intensiivisimmillään ja voimakkaimmillaan. Leireillä ja retkillä on vahva yhteenkuuluvuutta tukeva voima ja ne ovatkin tiivistynyt tapa työstää ryhmädynaamisia prosesseja. Uuteen ympäristöön siirtyminen antaa myös mahdollisuuksia keskittyä tiettyihin teemoihin ja rikastaa työskentelyä luontevasti olosuhteista kumpuavilla aiheilla kuten ekologisuudella.

Leireillä korostuu ympäristö luovana tilana. Luova prosessi on yhteisöllinen ja intensiivinen ja ohjaajien kokemuksen mukaan sen aikana tapahtuva nuorten sosiaalinen vahvistaminen saattaa olla hyvinkin kestävä.

Kulttuuriset tapahtumat ja tuotannot

"Päätetään jokin yhteinen tavoite esim. esitys (kilpailu) - Muodostetaan jokin joukko/ryhmä ihmisiä, - Sovitaan tapaamispäivät. Opettajat ovat opettajia, mutta myös kavereita ja minun tilanteessani kollegoita. He ovat olleet suuri vaikutus osallisuuden tuntuun."

"Kilpailut tuovat aina ihmisjoukkoja yhteen, mutta myös jonkunlaiset esiintymistapahtumat tai leiri ovat hyvät."

Kulttuuriset tapahtumat luovat nuorille mahdollisuuden tulla esille ja aktivoivat heidät ilmaisemaan itseään monin keinoin: musiikin, teatterin, tanssin, kuvataiteen, videoiden ja näiden erilaisten yhdistelmien kirjo on rajaton. Näissä yhteyksissä syntyy myös yhteiskunnallista vaikuttamista kun nuoret nostavat luomiensa teosten kautta esiin mielipiteitä ja ajassa eläviä, arvoihin ja merkityksiin liittyviä kannanottoja. Olennaista on myös tapahtuman järjestämisen prosessi, jossa nuorilla on mahdollisuus olla osallisena tuottamisessa, visualisoimisessa, kuvaamisessa, tiedottamisessa, juontamisessa jne. Tuotannoissa ja tapahtumissa nuoret ovat osallisina monin tavoin toimiessaan yhteisten päämäärien saavuttamiseksi.

Tuotannoissa nuorten sosiaalinen tila laajenee, lähiyhteisö kasvaa yhdestä omasta ryhmästä useiden samankaltaisten ryhmien muodostamaksi kokonaisuudeksi. Nuorten arkinen harrastaminen pienryhmissä muuttuu merkitykselliseksi, kun työn tulokset saavat näkyvyyttä ja usein näihin hetkiin liittyy myös paljon iloa ja palkitsevia onnistumisen kokemuksia.

Nuorten omaehtoiset ryhmät

"Että tarjotaan aktiivisesti sellasii tilaa osallistaa ja asioita mihin voi lähteä mukaan ja kertomalla erillisistä mahdollisuuksista, esimerkiksi nuorisoasiainkeskussessakin on just paljon eri osa-alueita niin jokainen saa valita mitä haluaa. Antamalla nuorille ja lapsille henkilökohtaista aikaa ja arvostusta niille ja niiden unelmille ja kiinnostuksen kohteille."

Nuorten omaehtoiset ryhmät syntyvät, kun nuoria kiinnostavat merkitykset, ideat ja tavoitteet löytävät toisensa. Nuoria yhdistävät merkitykset synnyttävät tahtotilan, jonka ympärille ryhmä syntyy. Ryhmät voivat kuulua olemassa olevaan järjestöön, tai toimia vapaina ryhminä. Kulttuurisen nuorisotyön areenana nuorten omaehtoiset ryhmät liittyvät ennen kaikkea luovaan kaupunkitilaan ja ympäristön haltuunottoon, tilan muokkaamiseen ja kaupunkikuvassa näkymiseen. Nuorelle ryhmässä mukana olo merkitsee joskus heimoutumista ja liittyy lähes aina oman identiteetin työstämiseen. Joidenkin ryhmien kohdalla nuorisotyöllinen tuki on suurempaa, kun puolestaan toiset ryhmät ovat itsenäisempiä ja aloitteellisempia.

Nuorisokulttuurit

Nuorisokulttuurit näyttäytyvät nuorten maailmassa monilla eri alueilla. Ne ilmenevät mm. elokuvissa, verkossa, lehdissä, tv:ssä, videoissa, kirjallisuudessa, kuvataiteessa, radiossa, musiikissa, teatterissa, peleissä, tapahtumissa, kadulla, muodissa ja harrastuksissa. Nuorisotyöntekijät kohtaavat työssään nykyisin yhä enemmän nuorisokulttuureihin liittyviä ilmiöitä. Nämä kohtaamiset nuorisokulttuurien kanssa saattavat aiheuttaa erilaisia hämmennyksiä siinä, miten niihin pitäisi suhtautua. Nuorisokulttuurien edustamat arvomaailmat ovat varsin kirjavia ja tämä aiheuttaa usein tietämättömyyttä ja ennakkoluuloja kyseisiä kulttuureja kohtaan. Yleisimmät ristiriitatilanteet syntyvät eettisistä asioista; miten suhtautua nuorisokulttuurien edustamiin käsityksiin suhteissa pähteisiin, huumeisiin, rikollisuuteen, väkivaltaan ja seksuaalisuuteen.

Yleisesti positiivisina pidettyjä arvoja, kuten toisesta välittämistä ja peace, love and unity -aatteita edustavia nuorisokulttuureita on helppo lähestyä. Näiden em. arvojen tunnistaminen on tosin aina ollut hieman hankalaa aikuisyhteisölle. Yhtenä syytä nuorisokulttuurien edustamien arvojen "väärin" tai "oikein" ymmärtämiseen on ilmeisesti niiden erilainen kieli ja symboliikka, joilla ne välittävät sanomaansa julkisuudessa sekä niiden erilaiset julkisuuspiirit ja areenat, joissa nuorisokulttuurit esiintyvät. Nuoria yhdistää esim. joku alakulttuurinen ilmiö, jonka ympärille syntyy nuorten elämäntapaan liittyviä ilmiöitä ja liikehdintää.

Nuorisokulttuurit luovatkin usein omat areenansa ja näyttämönsä, joilla ne esiintyvät, hankkivat uusia kannattajia, tuovat esille suhtautumistaan elämisen malleihin ja yhteiskuntaan. Nuorisokulttuureihin liittyy usein nuorten voimakas vaikuttamisen tarve. On tärkeää, että nuorisotyön tekijöillä on riittävä tietämys nuorisokulttuureista ja niiden syntymekanismista ja että näiden ryhmien kanssa käydään jatkuvaa keskustelua. Kulttuurisen nuorisotyön työmuotoihin kuuluu dialogi nuorisokulttuuristen ryhmien kanssa tasa-arvoisessa ja ennakkoluulottomassa hengessä.

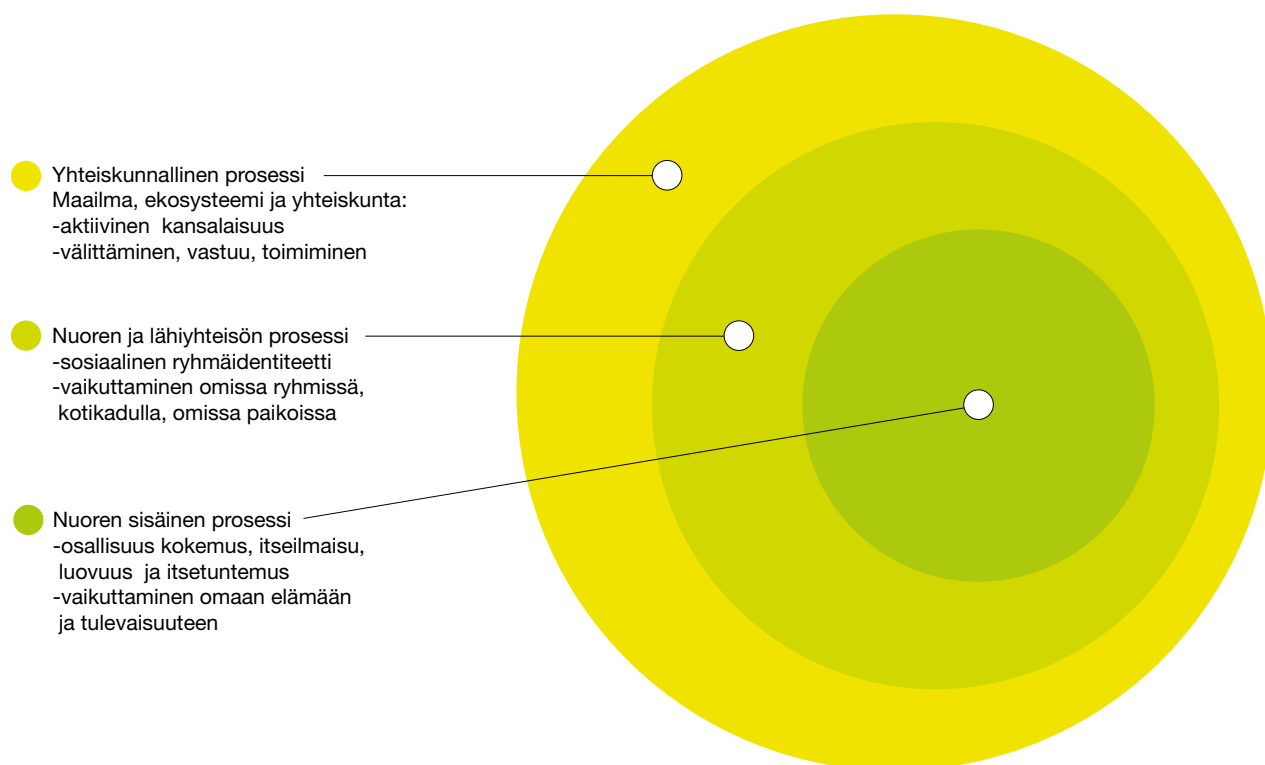
5. Vaikuttamiseen oppiminen - osallisuus kasvuprosessin käynnistäjänä

Kun tarkastellaan nuoren kasvua aktiiviseksi kansalaiseksi, voidaan ajatella sen tapahtuvan kolmella tasolla: Nuoren omana sisäisenä prosessina, nuoren ja hänen lähiyhteisöjensä välisenä prosessina ja laajempana yhteiskunnallisena prosessina.

Kulttuurisessa nuorisotyössä nuoren kasvuympäristönä toimii pienryhmä, jonka peruslähtökohtia ovat: 1) hyvä yhteisöllinen tila (fyysinen ja henkinen), jonka avulla luodaan oppimisympäristö kasvulle, 2) toiminnan kasvatuksellinen tarkoitus ja tavoite ja se, että 3) kaikki ryhmän jäsenet voivat osallistua oman ryhmänsä päätöksentekoon.

Seuraavassa kuviossa (3) ja sen jälkeisissä lyhyissä teksteissä selvennetään, mitä eri tasoilla tapahtuu kasvuprosessien aikana ja mitkä ovat kunkin prosessin tavoitteet. Vaikka tavoitteet ovatkin varsin selkeitä, ja niiden saavuttaminen usein helposti ohjaajan ja nuoren itsensä huomattavissa, on niiden toteutumista vaikea mitata muuten kuin laadullisesti havainnoimalla. On myös erittäin tärkeää huomata, että jokainen nuori lähtee erilaisesta alkutilanteesta, eikä nuoria voi missään tapauksessa yrittää kategorisoida tai asettaa paremmuusjärjestykseen sen perusteella, kuinka tavoitteita on saavutettu. Oleellista on kunkin yksilön oma vapaa kasvu ja omien mahdollisuuksien löytäminen.

Kuvio 3: Kasvu aktiiviseksi kansalaiseksi kulttuurisen nuorisotyön kontekstissa

Osallisuuden ja vaikuttamisen kulttuurisessa nuorisotyössä voi jakaa eri ulottuvuuksille, joiden ytimessä on nuoren kokemus osallisuudesta omaan elämäänsä (voimaannuttava positio itsestä). Seuraavana ulottuvuutena on yhteys ryhmään, tilaan ja toimintaympäristöön (valtautuminen). Kolmantena ulottuvuutena on suhde yhteiskunnallisella tasolla (vaikuttaminen). Kaikilla em. ulottuvuuksilla on omat kehitys- tavoitetehtävänsä.

Nuoren sisäinen prosessi

Nuori voimaantuu sosiaalisen vahvistamisen kautta, hän oppii tuntemaan ja tulkitsemaan itseään ja yhteisöään.

Tavoitteet:

Nuori tuntee pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä ja tulevaisuuteensa.
Nuori kasvaa huomaamaan oman roolinsa ja vaikutuksensa ryhmän toiminnassa. Hän kokee osallistuvansa täysivaltaisesti ryhmän työskentelyyn.
Ryhmässä toimimisen taidot sekä rohkeus ja luovuus lisääntyvät.
Nuori tekee näkyväksi ryhmälle jotakin hänelle itselleen tärkeää.
Nuori kokee olevansa turvassa ja arvostettu. Uskallus kokeilla uutta kasvaa ja pelko vähenee.
Toisia halventava puhe vähenee.

Nuoren ja hänen lähiyhteisöjensä prosessi

Nuori valtautuu, kun tietoisuus ja rohkeus omiin näkemyksiin kasvavat nuoren omista lähtökohdista.

Tavoitteet:

Nuoren halu vaikuttaa lähiyhteisöissä lisääntyy.
Tila ja ryhmä muodostavat nuorelle merkityksellisen toimintaympäristön.
Nuori kiinnostuu lähiympäristönsä kehittämisestä.
Nuoret haluavat luoda sosiaalisia tilanteita, organisoida tapahtumia jne.

Yhteiskunnallinen prosessi

Vaikuttaminen perustuu tietoisuudelle ja näkemykselle yhteiskunnallisista, kulttuurisista, sosiaalisista, ekologisista, moraalisisista, eettisistä, poliittisista jne. asioista.

Tavoitteet:

Nuorella on rohkeutta, kiinnostusta ja halua vaikuttaa tärkeiksi koettuihin asioihin.
Nuorella on halua ja kykyä muovata yhteiskuntaa.
Nuorella on kulttuurisia keinoja ja taitoa vaikuttaa.
Nuorella on kykyä reflektoida omia näkemyksiään ja arvioida omaa toimintaansa.

Vaikuttamiseen kasvamisen taustalla voidaan usein havaita, että nuoret ovat kiinnittyneet ryhmään, jossa on hyvä yhteishenki ja vuorovaikutus. Ne ovat luoneet pohjan yhteisöllisyyteen oppimiselle. Kasvatuksellinen työote ja osallistavat työmenetelmät tähtäävätkin siihen, että nuori oppii toimijaksi ja aktiiviseksi kansalaiseksi.

Osallisuuden ja vaikuttamisen prosessit lähtevät kokemuksellisuudesta, joka liittyy johonkin taiteelliseen toimintaan ja luovaan ilmaisuun. Osallisuuskokemuksen syntyminen ryhmässä vaatii aikaa, jotta tunteet ehtivät kehittyä ja ryhmästä rakentuu turvallinen yhteisö, jota nuori on ollut mukana muokkaamassa.

6. LOPUKSI

Nuorisobarometrissa 2009 todetaan kulttuuripalveluiden merkityksen kasvaneen nuorten elämän ja vapaa-ajan kannalta viimeisen kymmenen vuoden aikana. ”Useampi kuin kaksi kolmesta kokee taiteen avaavan uusia näkökulmia maailmaan ja toimivan kriittisten näkökulmien ilmaisukanavana. Taiteen rooli ei rajoitu vain elämysten ja näkökulmien tuottamiseen, vaan selvä enemmistö uskoo taiteen voivan vaikuttaa yhteiskunnan asioihin”, toteaa barometrin laatija Sami Myllyniemi. Val-lankäytön demokratisoitumisen myötä kulttuurin keinoin vaikuttaminen on noussut perinteisten vaikuttamisen muotojen rinnalle ja tämä yhteiskunnallinen kehitys näyttäytyy voimakkaasti juuri nuorten tavassa vaikuttaa tärkeäksi kokemiinsa asioihin.

Vaikuttamiseen oppiminen voidaan jakaa kolmeksi eri prosesseiksi: nuori kokee vaikuttavansa oman elämänsä tasolla, lähiympäristönsä tasolla ja laajimmillaan yhteiskunnallisella ja globaalilla tasolla. Vaikuttamiseen oppimisen prosessit lähtevät kokemuksellisuudesta, joka liittyy johonkin taiteelliseen toimintaan ja luovaan ilmaisuun. Kulttuurisen nuorisotyön lähtökohtana on tarjota ilmaisukanavia sille, kuinka nuori kokee ympäröivän maailman. Näin ollen voidaan kulttuurisen nuorisotyön sanoa rakentuvan nuorten osallisuuden varaan. Ilman nuorilta tulevaa vahvaa sisällöllistä antia taiteellinen työskentely olisi mahdotonta.

Nuorten osallisuutta rakennetaan ryhmän vuorovaikutuksen pohjalle ja sitä vahvistetaan onnistumisten ja positiivisen palautteen avulla. Vuorovaikutuksellisen kokemuksen myötä nuorelle kasvaa osaamista ja pystyvyyttä omaan elämään ja yhteiskuntaan liittyen. Näitä taitoja harjoitellaan ryhmässä, jolloin voidaan sanoa oppimisen tapahtuvan nonformaalina yhteisöllisenä oppimisena.

Oppimisympäristöinä toimivat kulttuurisen nuorisotyön työmuodot: ohjatut kulttuuriset pienryhmät ja työpajat, toiminta leireillä ja retkillä, erilaiset kulttuuriset tapahtumat ja tilaisuudet sekä nuorisokulttuurit ja nuorten omaehtoiset kulttuuriryhmät. Nuorten vaikuttamisen näkökulmasta katsottuna

on oleellista, että nuorisokulttuurien ja omaehtoisten nuorisoryhmien seuraaminen ja tukeminen kulkevat rinta rinnan kulttuurisen nuorisotyön muiden työmuotojen kanssa. Nuorten omaehtoinen kulttuuritoiminta vaikuttaa vahvasti yhteiskunnallisella tasolla, esim. rap-artistien sanoituksissa. Oikeutta Eläimille –yhdistyksen performatiivisissa mielenosoituksissa ja vaalien vastamainoskampanjoissa.

Kulttuurisessa nuorisotyössä kasvun mahdollistava yhteisö kokoontuu aina yhteisen toiminnan äärelle. Toiminnan, jolla on kasvatuksellinen tavoite ja tarkoitus ja jonka kaikki jäsenet osallistuvat päätösten tekoon. Ohjaajan tehtävänä on luoda ryhmätoiminnalle sellaiset olosuhteet, joissa mahdollistetaan nuoren sosiaalisten taitojen, itsetuntemuksen sekä teknisten ja ilmaisullisten taitojen kasvu. Vaikuttamiseen kasvamisen taustalla voidaan usein havaita, että nuoret ovat kiinnittyneet ryhmään, jossa on hyvä yhteishenki ja vuorovaikutus. Ne luovat pohjan yhteisöllisyydelle. Kasvatuksellinen työote ja osallistavat työmenetelmät tähtäävät siihen, että nuori oppii toimijaksi ja aktiiviseksi kansalaiseksi.

Kulttuurinen nuorisotyö taiteellisenä ja luovana toimintana avaa portteja itsetuntemukseen, itsetuntoon, vuorovaikutukseen, osallistumiseen ja luoo yhteenkuuluvuutta. Nuoren tunne siitä, että hän voi vaikuttaa omaan elämäänsä ja ympäristöönsä kasvaa ja kypsyy yhteisöllisessä toiminnassa ja vaikuttaa ratkaisevasti nuoren hyvinvointiin.

Kulttuurinen nuorisotyö itsessään ei kuitenkaan ole avain hyvän nuorisotyön tekemiseen. Kulttuurisen nuorisotyön ohjaajilta vaaditaan ammatillisuutta, hyvää ihmistuntemusta ja herkkyyttä nuorten kanssa toimimiseen. Ohjaajilta vaaditaan myös ymmärrystä ja taitoja työhön, jossa nuoria tuetaan aktiivisen kansalaisuuden kasvuun.

”Ei etsitä mustavalkoisia totuuksia, vaan tutkitaan yhdessä elämää ja sen ilmiöitä. Tavoitteena on aktivoida osallistujat toimimaan oman elämänsä parhaaksi, mahdollistamaan ja edesauttamaan muutosta ajattelun, toiminnan ja yhteiskunnan tasolla.”⁷

⁷ Työryhmän jäsen Reetta Myyrä työryhmän kokouksessa 2011.

Jälkikirjoitus

Tämän julkaisun ollessa valmisteilla, kesäkuussa 2011, Helsingin kaupunginhallitus päätti ottaa käyttöön uuden nuorten vaikutusjärjestelmän, **Ruudin**. Ruuti koostuu erilaisista tapahtumista, tilaisuuksista ja nuorten omasta tekemisestä ja toiminnasta, jonka kautta nuorilla on mahdollisuus viedä päättäjien tietoon heille tärkeitä asioita Itämeren suojelusta uuden skeittipaikan rakentamiseen. Ajatus kulttuurisin keinoin vaikuttamisesta sisältyy Ruudin perusideologiaan saumattomasti. Ruudin myötä kulttuurista toimintaa välineenä käytävä vaikuttaminen ikään kuin hyväksyttiin perinteisen nuorisotalodemokratian rinnalle täysivaltaiseksi vaikuttamismuodoksi. Kulttuurisen nuorisotyön haaste seuraavina vuosina onkin lisätä nuorten ymmärrystä omista vaikutusmahdollisuuksistaan, eli Ruuti-tietoisuuden lisääminen. Kulttuurisen toiminnan kautta nuorilla on mahdollisuus osallistua aktiivisesti lähialueen ja yhteiskunnan kehittämiseen paremmaksi paikaksi kaikille ikäluokille.

Helsingissä 10.4.2012 Työryhmä

LÄHTEET

Allardt, Erik. 1973.

The Relation of Welfare Values to Culture and Economy. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 188.

Anttiroiko, Ari-Veikko. 2003.

Kansalaisosallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Pia Bäcklund (toim.) Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 11-32.

Bandura, Albert. 1997.

Self-efficacy: the exercise of control. New York: Freeman.

Berndtson, Erkki. 2005.

Politiikka tieteenä. Johdatus valtio-opilliseen ajatteluun. Helsinki: Edita.

Gretschel, Anu. 2002.

Kunta nuoren osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelua kolmen liikuntarakentamiprojektin laadunarvioinnin keinoin. Studies in Sport, Physical Education and Health 85. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Gretschel, Anu. 2007.

Nuori- ei asiakkaaksi vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimuksen julkaisuja 76. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura 243–262.

Gretschel, Anu. 2011.

Nuorisotalo mahdollistavana lähiyhteisönä: nuorten näkökulmia. Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus, julkaisuja 03/2011.

Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi. 2012

(Ilmestyy helmikuussa 2012). Demokratiaoppitunti.

Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Julkaisuja 118, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.

Kalat, J. W. 2001. (7.painos).

Biological Psychology. Pacific Grove: Brooks/Cole Publishing Company.

Koskinen, Sanna. 2010.

Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Liikanen, Hanna-Leena. 2010.

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1

Maslow, Abraham H. 1954.

Motivation and Personality. New York. Knopf.

Myllyniemi, Sami. 2009. Taidekohtia.

Nuorisobarometri 2009. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97, Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 41.

Mönttinen, Pekka. 2011.

Kulttuurinen osallisuus nuorisotyössä. Opinnäytetyö, Metropolia.

Rauhala, Lauri. 1992.

Henkinen ihmisessä. Helsinki: Yliopistopaino.

Salonen, S. 2009.

Verkko, kulttuuri ja kommunikaatio: Työpajamalli kulttuurin tutkimiselle. Opinnäytetyö, Turun ammattikorkeakoulu.

Sederholm, Helena. 2000.

Tämäkö Taidetta? Helsinki: WSOY.

Sennett, Richard. 2004.

Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa. Tampere: Vastapaino

Shusterman, Richard. 1997.

Taide, elämä ja estetiikka. Helsinki: Gaudeamus.

Siitonen, Juha. 1999.

Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto, Oulun opettajakoulutuslaitos.

Siivonen, Katriina. & Kotilainen, S. & Suoninen, A. 2011.
Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset
Myrsky-hankkeessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Siurala, Lasse. 2002.
Can youth make a difference? Strasbourg: Council of Europe.

Siurala, Lasse. 2012.
History of European Youth Policies and Questions for the
Future.
In Coussée (ed.), Filip & Williamson (ed.), Howard & Verschel-
den, Griet (ed.): The History of Youth Work in Europe –Rele-
vance for Youth Policy Today Volume 3. Strasbourg: Council of
Europe Publishing.

Thomas, Kenneth & Velthouse, Berry. 1990.
Cognitive Elements of Empowerment: An "Interpretive" Model
of Intrinsic Task Motivation. *Academy of Management Review*
15 (4), 666–681.

Liitteiden lähteet:

Thomas, Nigel. 2007.
Towards a Theory of Children's Participation. *International
Journal of Children's Rights* 15, 199–218.

Toivanen, Tapio. 2009.
Teatterilähtöiset menetelmät ja nuoren identiteetti. Teoksessa:
Gröndahl, Laura & Paavolainen, Teemu & Thuring, Anna (toim.).
Näkyvää ja näkymätöntä. Helsinki: Teatteritutkimuksen seura.

Wilson, Glenn D. 2003.
Esittävän taiteen psykologia. Kuopio: Unipress.

Liite 2. Nonformaali oppiminen

Hakkarainen, K. & Lonka, K. & Lipponen L. 2004.
Tutkiva oppiminen: Järki, tunteet ja kulttuuri oppimisen syyttä-
jinä. Helsinki: Wsoy.

Helkama, K. & Myllyniemi, R. & Liebkind, K. 2005.
Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Edita.

LeDoux, J. 2003.
Synaptinen itse: miten aivot tekevät minusta minut. Helsinki:
Terra Cognita.

Seitamaa-Hakkarainen, P. & Hakkarainen, K. 2010.
Tutkiva oppiminen. [http://www.mlab.uiah.fi/polut/Yhteisollinen/
teoria_tutkiva_oppiminen.html](http://www.mlab.uiah.fi/polut/Yhteisollinen/teoria_tutkiva_oppiminen.html). Viitattu 20.8.2010.

Liite 3. Taide ja kulttuuritoiminta yhteiskunnallisen vaikuttami- sen voimavarana

Bengtson, Åsa & Grönlund, Kimmo & Paloheimo, Heikki &
Wass, Hanna. 2005.

Muu poliittinen osallistuminen. Teoksessa Paloheimo, Heikki.
2005. Vaalit ja demokratia Suomessa. Porvoo; Helsinki: WSOY.

Della Porta Donnatella & Diani Mario. 2006.
Social Movements. An Introduction. Oxford: Blackwell.

Honour, H. & Fleming, J. 2001.
Maailman taiteen historia. Helsinki: Otava.

Häyhtiö, Tapio & Rinne, Jarmo (2007),
Poliittisen osallistumisen uudet tuulet: tietokonevälitteiset
julkisuudet politiikan paikkoina. *Futura*. 4/07, 25-38.

Levine, L. W. 2002.
Highbrow/lowbrow : the emergence of cultural hierarchy in
America. Cambridge: Harvard University Press.

Medearis, John. 2005.
Social Movements and Deliberative Democratic Theory. *British
Journal of Political Science* (2005), 35:1:53-75. Cambridge:
Cambridge University Press.

Paakkunainen, Kari & Hoikkala, Tommi. 2007.
Sukupuolvikamppailun kutsu: Nuorten yksilöllistynyt politiikka-
suhde. Teoksessa: Paakkunainen, Kari (toim.) 2007. Sukupolvi-
politiikka: Nuoret ja eduskuntavaalit 2007. Valtion nuorisoasiain
neuvottelukunta, julkaisuja 36.

Stranius, Leo. 2009.
Epämuodollinen kansalaistoiminta – järjestötoiminnasta ke-
vyttävyyteen. Teoksessa: Suomalaiset osallistujina. Katsaus
suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen.
Oikeusministeriön julkaisuja 2009:5.

Liite 1. Nonformaali oppiminen

Nykyisin oppimiseen liittyvät tutkimukset korostavat oppimistaitojen kehittymistä tukevia prosesseja. ”Tasokkaan oppimisen ehto on opiskelijan metakognitiivinen taito säädellä omaa oppimistaan” (Hakkarainen ym. 2004). Myös nonformaalissa oppimisessa voi ottaa em. tavoitteen lähtökohdaksi. Nonformaali oppiminen voi olla tavoitteellista toimintaa, jossa otetaan huomioon em. seikat. Tärkeää on myös oppimisympäristön rakentaminen oppimistaitoja tukevaksi.

Ihmisen oppimisprosessi ei liity pelkästään kognitiiviseen puoleen vaan siinä on mukana emotionaalinen ja motivaatioon liittyvä tekijä. Emootioilla yleensä tarkoitetaan arkikielessä tunne-elämyksiä, mutta emootio-käsitteellä on esim. sosiaalipsykologiassa toinen merkitys. Emootiolla tarkoitetaan silloin kokonaisuutta, johon kuuluu elämyslaadun lisäksi neurofysiologiset muutokset, ilmeliikkeet, käyttäytymisvalmius ja kognitiiviset arvioinnit. Emootiot ovat yleensä lyhytkestoisia ja intensiivisiä, kun taas pitkäkestoisia ja laimeampia tunnetiloja kutsutaan mielialoiksi. (Helkama ym. 2005.) Tärkeä seikka on huomata, että emootioilla on huomattava vaikutus kognitioon ja motivaatioon. Asian voi ilmaista myös niin, että emotionaalisilla tiloilla on taipumus monopolisoida aivojen voimavarat (LeDoux 2003). Nonformaalin oppimisen tunneperäiset seikat (esim. vapaaehtoisuudesta kumpuava tunne) voivatkin juuri olla motivaatioon vaikuttava tärkeä tekijä.

Nonformaalin oppimisen teoriataustana voidaan hyödyntää tutkivan oppimisen ja yhteisöllinen oppimisen näkökulmia. ”Tutkivalla oppimisella tarkoitetaan sellaista oppimista, jossa tietoja ei omaksuta valmiina opettajalta tai oppikirjasta, vaan oppija ohjaa omaa oppimistaan asettamalla ongelmia, muodostamalla omia käsityksiään ja selityksiään sekä hakemalla tietoa itsenäisesti ja rakentamalla näin syntyneestä tiedosta laajempia kokonaisuuksia. Keskeistä on, että tutkimus-

prosessin jakaminen oppimisyhteisön sisällä ja yhteisön jäsenten jatkuva keskinäinen vuorovaikutus tukevat korkeatasoisten oppimistulosten saavuttamista. Opettajalla tai kouluttajalla on tärkeä tehtävä toimia tämän prosessin ohjaajana.” (Seitenmaa-Hakkarainen & Hakkarainen 2010.)

Tutkiva oppiminen on myös yhteisöllistä ja varsinaisen yhteisöllinen oppiminen voidaan määritellä seuraavasti: ”Oppimisprosessi, jossa oppimisyhteisön jäsenet jakavat tavoitteiden asetteluun, tutkimuskysymysten muodostamiseen, selittämiseen ja tiedonhankintaan liittyviä tehtäviä. Yhteisöllisen oppimisen älyllisen merkityksen korostus erottaa yhteisöllisen oppimisen perinteisistä yhteistoiminnallisen oppimisen malleista” (Hakkarainen ym. 2004.)

Nonformaali oppiminen koostuu em. normaaleista nykyaikaiseen oppimiseen liittyvistä tekijöistä, mutta sen toteutustapa ja ympäristö ovat erilaiset kuin formaalissa opetuksessa. Nonformaalin oppimisen voisi kiteyttää seuraaviin ominaisuuksiin:

1) Oppiminen on vapaaehtoista. Vapaaehtoisuuden taustalla on uskomus parempaan motivaatioon oppimisessa. Vapaaehtoisuus vaikuttaa myös emootioon, joka on myös motivaatioon ja kognitioon vaikuttava tärkeä tekijä.

2) Nonformaalissa oppimisessa ei jaeta lähtökohtaisesti todistuksia. Oppijat voivat kuitenkin tarvittaessa kreditoida osaamisensa erilaisten työtodistusten, osaamistodistusten tai mahdollisesti oppilaitosten kanssa yhteistyönä kehitettävien todistusten avulla. Nämä todistukset eivät kuitenkaan välttämättä ole pääasia.

3) Oppijan kehittyminen opittavassa asiassa on pääasia. Nonformaalin oppimisympäristön ohjaajat käyvät palautteen kautta opittavaa asiaa läpi. Ohjaajan tuki, vuorovaikutustaidot ja palautteen antamisen taidot ovat haasteellisia tehtäviä ohjaajille.

4) Oppimisen suoritteet ovat neuvoteltavissa.

Yleensä ne tapahtuvat työelämälähtöisesti, mutta luovuus ja erilaiset tavat toteuttaa opittavia taitoja ovat sallittuja ellei jopa suotavia. Tärkeää on, että oppijan motivaatiota pidetään yllä.

5) Oppijan oppimistaitojen kehittyminen on myös tärkeä tekijä. Oppijan metakognitiivisten taitojen tukeminen ja kehittäminen on tärkeää. Tässä on hyvä hyödyntää tutkivan oppimisen ja yhteisöllisen oppimisen teoriaa ja menetelmiä.

6) Nonformaalin oppimisympäristön merkitys on suuressa roolissa. Oppimisympäristö on hyvä rakentaa oppimista tukevaksi viihtyisällä, havaintokykyä tukevalla ja selkeällä tavalla.

7) Prosessin merkitys oppijan saapuessa nonformaaliin oppimisympäristöön on tärkeää. Prosessilla on tärkeä vaikutus oppijan motivaatioon ja siihen, millaisen kuvan hän saa opittavasta asiasta.

8) Nonformaali oppimisympäristö toteutuu suunnitelmallisella ja reflektiivisellä työotteella. Reflektiivisessä työntekijät ja oppijat konstruoivat uutta tietoa ja näkökulmia aikaisempien tietojen ja kokemusten pohjalta.

Liite 2. Taide ja kulttuuritoiminta yhteiskunnallisen vaikuttamisen voimavarana

Jo ensimmäisissä ihmisyhteisöissä esiintyi taiteellista toimintaa ja taiteellisilla ilmauksilla oli niissä tärkeä merkitys. Meidän aikoihimme asti säilyneet kuvat liittyvät hedelmällisyyden ja metsästyksen tuottamiseen; tarinoiden, musiikin ja tanssin avulla siirrettiin perimätietoa sukupolvilta toisille ja samalla vahvistettiin yhteisön yhteenkuuluvuutta. Myöhemmin taiteellisen ilmaisun tarkoituksiin liittyi myös jumaluuksien, hallitsijan ja sotilaallisen mahdin ilmaiseminen. Taideteokset ylläpitivät ja uusivat uskonnollisia käsityksiä, moraalisaantöjä ja esteettisiä mieltymyksiä sekä yhteiskunnallista järjestystä. Taidehistorian avulla voidaan tutkia mm. eri yhteiskuntien arvojen kehitystä, selkeinä esimerkkeinä faaraoiden ajan Egyptin kuvissa käytetty arvoperspektiivi tai nykyinen länsimainen ilmaisun vapaus.

Vanhimmasta taiteesta on säilynyt pääasiassa vain erittäin vahvoista ja vaikeasti työstettävistä materiaaleista valmistettuja esimerkkejä, joista valtaosa korostaakin ne teettäneen hallitsijan statusta ja valtaa. Ensimmäiset säilyneet yhteiskunnallista kritiikkiä sisältävät taideteokset on tehty Euroopassa vuoden 480 eaa paikkeilla – ne ovat poliittisia komedioita, joita kirjoitettiin antiikin Kreikan näytelmäkilpailuja varten. Taiteellinen ilmaisu kehittyi vuosisatojen aikana edustaen välillä yhteiskunnan virallista linjaa, välillä sen hienostuneesti ja taiten piilotettua kritiikkiä. Euroopassa taiteilijan rooli muuttui renessanssin aikana käsityöläisestä itsenäisemmäksi taiteen tekijäksi, jolla oli vaikuttavuutta yleisen mielipideilmaston luomisessa.

Teollisen vallankumouksen ja 1800-luvun poliittisen järjestäytymisen myötä taiteellinen ilmaisu muuttui kaikkien poliittisten painostusjärjestöjen voimavaraksi. Kansallisvaltioiden syntyminen aikoihin valtioiden identiteettiä rakennettiin kansallisromantiikan taiteellisen ilmaisun varaan. Kirjojen tultua kaikkien saataville kirjallisuus antoi yksittäisille henkilöille mahdollisuuden välittää ajatuksiaan

suurille kansanjoukoille. Kirjallinen ilmaisu politiikan voimavarana on yksi vaikuttavimmista taiteen muodoista vielä nykyisinkin.

1900-lukua lähestyttäessä kaupallisuus ja viihdeteollisuus alkoivat hyödyntää taiteellisia tuotteita luoden kulutushyödykkeitä osana yhteiskunnan taloudellista järjestelmää. Yhteiskunnan eliitti ryhtyi omimaan tiettyjä taiteen muotoja omikseen ja jakamaan taidetta matalaan ja korkeaan kulttuuriin. Taiteellisen ilmaisun virallinen linja onkin usein korostanut hallitsijan ja uskonnon mahtia sekä perinteen jatkuvuutta kun taas taiteellisen ilmaisun vieminen tavallisen kansan pariin on antanut käyttökelpoisen keinon yhteiskunnan kriittisen sanoman välittämiseen.

Taiteellisten ilmaisukeinojen tyylikirjo räjähti 1900-luvulla ja nykyisin taidetta ei ilmaisukeinona kahlitse juuri mikään. Tämä ilmaisukeinon vapautuminen on ollut pitkä prosessi, jonka ovat mahdollistaneet hallitsijoiden suvereniteetin murentuminen ja korvautuminen edustuksellisella demokratialla sekä yhteiskuntien maallistuminen. Toisaalta on vaikea sanoa, kumpi tapahtui ensin, taiteellisen ilmaisun kautta saadut uudet ajattelun näkökulmat julkisessa mielipiteessä vai poliittiset muutokset. Varmaa kuitenkin on, että taiteellinen ilmaisu avartaa näkökulmia ja luo uusia poliittisen osallistumisen muotoja.

On mielenkiintoista huomata, miten erilaiset poliittiset voimat käyttävät taiteellista ilmaisua hyväkseen: Puoluejärjestelmä käyttää sitä imagon ja puolueen identiteetin rakentamisessa, kuten myös yritykset, jotka luovat tuotteiden brandeja taiteen ja kulttuurisen toiminnan avulla. Uskonnolliset liikkeet perustavat kuvastonsa vuosituhansien perinteen jatkumoon.

Uudet yhteiskunnalliset liikkeet muodostuivat poliittiseksi voimaksi 1900-luvun puolivälin jälkeen. Yhdysvaltojen kansalaisoikeusliike, sodanvastaiset liikkeet, vuoden 1968 Ranskan mellakat, opiskelijaprotestit ja työläis-opiskelija koalitiot

ovat muutamia esimerkkejä. Näiden liikkeiden yhteiskunnallinen vaikuttaminen tapahtuu pääosin kampanjoimalla jonkin asian puolesta tai vastaan. Ne hyödyntävät mm. karnevalismia, performatiivisuutta, pilapiirroksia, vastamainoksia ja artistien mukana oloa kampanjoissa.

Mielenkiintoista on vielä huomata, että melkein pä kaikissa yhteiskunnallisissa liikkeissä, etenkin liikkeiden alkuaikoina, aktiiviset toimijat ovat olleet nuoria, nuoria aikuisia tai opiskelijoita. Uudet poliittisen osallistumisen tavat näyttävät aina olleen nuorille ominaisia. Esimerkiksi Suomessa 1990-luvun puolivälissä nousseen radikaalin ympäristö- ja eläinoikeusliikkeen aktivistit olivat varsin nuoria. Radikaalille ympäristö- ja eläinoikeusliikkeelle oli ominaista myös henkilökohtaisen elämäntavan poliittisuuden korostus.

Yhteiskunnallisten liikkeiden poliittiset osallistumismuodot voivat olla hyvin epämuodollisia. Perinteisinä poliittisen osallistumisen muotoina voidaan pitää mm. äänestämistä, asettumista ehdokkaaksi ja osallistumista jonkin puolueen toimintaan, uusina poliittisen osallistumisen muotoina taas yleisönosasto- tai blogikirjoittelua, osallistumista vetoomuksiin ja boikotteihin, maksu- tai ostolakkoihin tai mielenosoituksiin. Performatiivisuudesta on kehittynyt uusi yhteiskunnallisen vaikuttamisen keino, artivismi, jossa taiteellisen ilmaisun, performanssien ja mm. yhteisöteatterin kautta haetaan kannatusta omille aatteille.

Median merkitys poliittisen viestin esille saamiseksi on nykyisin välttämätöntä. Yhteiskunnallisten liikkeiden onkin usein saatava aikaan jokin näyttävä tempaus, jotta niiden edustamat asiat saisivat julkisuutta valtamediassa. Internet mahdollistaa kuitenkin myös osallistumisen uudella tavalla. Se voi olla väline suurien joukkojen mobilisoimiseksi jonkin asian puolesta, kun kansalaisyhteiskunnan jäsenet voivat sen avulla itse tuottaa mediaa. Vaikuttamisen kulttuurin keinoin voidaankin laajimmillaan sanoa heijastavan vallankäytön demokratisoitumista.